

Toimeentuloedellytys perhemuuton esteenä Suomeen

Markku Mattila

Kun Suomessa harkitaan oleskelulupaa Euroopan unionin tai siihen rinnastettavan maan ulkopuolelta saapuvalle, on käytössä niin sanottu toimeentuloedellytys. Se tarkoittaa, että tulijan täytyy osoittaa omaavansa turvattu toimeentulo Suomessa. Turvattu toimeentulo puolestaan tarkoittaa, että hakijalla on oltava ”riittävät varat” itsensä ja perheensä elättämiseen. Varat voivat olla peräisin palkasta, yritystulosta, eläkkeestä tai omasta varallisuudesta. Toimeentuloedellytys ei koske pakolaisia tai turvapaikan hakijoita, mutta kylläkin työperäisiä maahanmuuttajia, opiskelijoita tai au-paireja.

Käytännössä toimeentuloedellytys toimii siten, että oleskeluluvat myöntävä Maahanmuuttovirasto tarkastelee hakijan nettotuloja ja vertaa niitä voimassa olevaan toimeentuloedellytystaulukkoon. Nykyisessä taulukossa on määritelty porrastetut summat perheen ensimmäiselle ja toiselle aikuiselle sekä porrastetut summat lapsille. Taulukossa on määritelty summat myös opiskelijalle ja au-pairille.

Otan esimerkkejä toimeentuloedellytyksen käytöstä. Muutama vuosi sitten Kauhajoen alueen yritykset kärsivät työvoimapulasta. Kaupungin, Etelä-Pohjanmaan liiton ja paikallisten yritysten yhteisenä hankkeena tehtiin virallinen rekrytointimatka Vietnamiin. Sieltä saapuikin työvoimaa alueen yrityksiin. Työntekijöiden asetuttua töihin saapui luonnollisesti myös vaimoja ja lapsia. Sittemmin ilmeni, että työntekijöille maksettu normaali palkka ei riittänyt toimeentuloedellytyksen täyttämiseen. Usean töissä olleen työmiehen kotona ollut vaimo ja lapset saivat kielteisen oleskelulupapäätöksen. Käytännössä tämä tarkoitti vaimon ja lasten maasta karkottamista ja perheiden hajottamista.

Sitkeimmät valittivat asiasta hallinto-oikeuteen. Se palauttikin asian takaisin Maahanmuuttovirastoon. Virasto pyörsi kahta perheenäitiä koskevan

kielteisen päätöksensä ja myönsi heille oleskeluluvan. Perusteena päätöksen tarkistamisessa oli, että äidit olivat menneet töihin ja perheen tulot olivat siten kohonneet. Kaikkiaan koko rumba kesti kolmen vuotta ja työllisti monia virkamiehiä.

Toinen esimerkki koskee Tampereella pelannutta yhdysvaltalaisista jalkapalloilijaa. Hän pelasi tänä kesänä Tampereen Palloveikoissa (Suomen mestari 1994, nykyään toinen divisioona) ja valmensi samalla junioreita. Näistä toimista pelaajalle maksettiin rahallista korvausta. Toimeentuloedellytys ei kuitenkaan täyttynyt ja jalkapalloilija käännyttiin takaisin Yhdysvaltoihin. Näin siitä huolimatta, että jalkapalloseura oli asiasta kuultuaan tarjonnut pelaajalle uutta sopimusta korkeammalla palkalla.

Toimeentuloedellytyksen tarkoitus on varmaankin ollut hyvä. Nykyisessä käytännössä on kuitenkin epäkohtia, jotka käyvät ilmi edeltävistä esimerkeistäkin. Oleskelupa on hylätty työssä olevalta tai työssä olevan perheenjäseneltä. Oleellista myös on, että työssä olevan palkka on ollut lainsäädännön ja alan yleisen palkkatason mukainen. Samaa palkkaa nauttivat ja muutoin samassa asemassa olevia Suomen kansalaisia ei elatuskyvyttömyyden takia suinkaan lähetetä pois maasta. Onko kohtelu tältä osin yhdenvertaista?

Toimeentuloedellytyksen arvioinnissa käytetään yhtä ja samaa taulukkoa hakijan asuinpaikasta riippumatta. Kuinka näin voi olla, vaikka esimerkiksi asumis- ja elinkustannukset ovat erilaisia eri puolilla maataamme. Myös palkkatasossa on vaihtelua. Kiinteät normit eivät kohtele eri puolilta maata olevia hakijoita yhdenvertaisesti.

Lisäksi toimeentuloedellytyksessä käytetty euromääräinen raja on vedetty melko korkealle. Jos perheessä on esimerkiksi kaksi aikuista ja kaksi alaikäistä lasta, perheen toimeentuloon vaaditaan yh-

teensä 2 600 euron nettotulot kuukaudessa. Suomalaiset palkat eivät aina riitä sen saavuttamiseen.

Tilastokeskuksen mukaan uusin käytettävissä oleva tilastotieto (koskee vuotta 2011) osoittaa, että yli 344 000 suomalaista kotitaloutta (niissä asui yli 573 000 henkeä) jäi alle edellä mainitun summan. *Taloussanomissa* keväällä 2012 julkaistussa laajassa palkkavertailussa mainittiin 140 ammattinimikettä, joiden bruttopalkka oli vertailun tiedoissa alle 2 000 euroa kuussa. Kaikkiaan ammattinimikkeitä mainittiin 2 426 kappaletta. Pienipalkkaisten ammattinimikkeiden joukossa olivat muun muassa keittiöapulainen, siivoaja, lastenhoitaja ja kahvilan kasanhoitaja. Kaikista mainituista palkoista laskettu mediaanitulo oli 3 014 euroa kuukaudessa (brutto).

Jos oleskelulupaa hakevassa nelihenkisessä esimerkkiperheessä olisi yksi mediaanituloinen palkansaaja ja jos verot sekä lakisääteiset maksut veisivät 30 % bruttopalkasta, olisi nettopalkka 2 109 euroa. Tällä nettopalkalla oleskeluluvan saisi kaksi aikuista tai vaihtoehtoisesti yksi aikuinen ja kaksi lasta. Mutta ei nelihenkinen perhe.

Nämä tilastovertailut eivät tietenkään kerro koko totuutta: työpaikkoja, palkkoja ja palkan saajia on monenlaisia. Tilastotieto kuitenkin viittaa siihen suuntaan, että on olemassa kymmenittäin ammattinimikkeitä, joissa ansaitulla palkalla perheellisten tai yksinhuoltajien on vaikea saavuttaa toimeentuloedellytyksen rajaa.

Lisäksi käytössä olevat rajat ohjaavat selvästi kahden palkansaajan ruokakuntaan. Esimerkiksi vietnamilaisten tapauksessa toimeentuloedellytys täyttyi, kun perheen äidit menivät töihin. Toinen nyt työssä käyvistä äideistä on kahden lapsen äiti, joista toinen lapsi on kolmivuotias ja toinen viisivuotias. Olemmeko täysin vakuuttuneita siitä, että tämän ikäisten lasten molempien vanhempien pitää

käydä työssä kodin ulkopuolella? Ainakin kotiäitien ja palkkatyönteon välisen valinnan pitäisi olla vapaaehtoinen valinta, ei maahan jäämisen ja perheen yhdessä pysymisen sanelema pakko.

Vietnamilaisten tilannetta läheltä seurannut Kauhajoen maahanmuuttokoordinaattori Sanna Uusitalo kysyi sanomalehti *Ilkassa* ”Lähdetäänkö Suomessa jopa siitä, että tänne otetaan töihin vain sinkkuja ja lapsettomia pareja, jotka jopa sitoutuisivat olemaan hankkimatta lapsia”. Toimeentuloedellytyksen valossa tältä saattaa näyttää.

Ilahduttavaa edellä kerrotuissa esimerkeissä on se, että ne näyttävät suomalaisen hallinnon toimivan puolueettomasti. Toimeentulorajaa sovelletaan yhtä tiukasti niin kehitysmaiden kuin kehittyneiden maidenkin kansalaisiin. Oleskeluluvan saamisessa ainoastaan nettoraha ratkaisee.

Lähteet:

2 300 ammatin ansiot – katso pärjäätkö vertailussa. *Taloussanomien* 29.5.2012, <http://m.taloussanomien.fi/?page=showTable&tableID=1527&newSID=201230171>, luettu 28.8.2013.

”Aiomme jäädä Kauhajoelle”. *Ilkka* 21.8.2013, 1, 3. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää että toimeentulosi on turvattu. http://www.migri.fi/perheenjasenen_luokse_suomeen/toimeentuloedellytys, luettu 28.8.2013.

Tiedonanto, erikoistutkija Hannele Sauli, Tulo- ja elinolutkimus, Tilastokeskus, 28.8.2013.

Uusi sopimus ei auttanut: Sossou joutuu poistumaan Suomesta. *Aamulehti* 8.8.2013, A6.

Veitsenterällä: Vietnamilaisperheen elämä keskitetty oleskeluluvan odottamiseen. *Ilkka* 2.12.2012, 10.